

MUUTTOLIIKE MUUTTAA EUROOPPAA, ENTÄ HYVINVOINTIVALTIOTA?

BRIITTA KOSKIAHO

Artikkelissa pohditaan kahden muuttoliikkeen muodon laajuutta ja vaikutusta Eurooppaan. Erityisesti britit ovat konkreettisesti osoittaneet haluavansa torjua niin pakolaistulvan kuin erityisesti itäisistä osista Eurooppaa maahan suuntautuneen työperäisen muuton. Koska brittien Brexit-politiikkaa pidetään myös mahdollisena käyttäytymisen mallina muille Euroopan maille, se on kiinnostava esimerkki.

Syyskuussa 2016 uutisissa mainittiin noin 130 000 pakolaisen päässeen vuoden alusta lukien Libyasta Välimeren yli Italiaan. Meren yli pääsyä oli odotamassa 235 000 henkeä. Calais'ssa Ranskassa odotti noin 10 000 pakolaista pääsyä kanaalin yli Brittein saarille. Välimeren ylittäminen on jatkunut, sen sijaan britit ja ranskalaiset ovat päässeet sopimukseen pakolaistulvan katkaisemiseksi kanaalin ylittämisessä. Pakolaiset ovat toinen päävirta Euroopan viimeaikaisessa muuttoliikkeessä. Toinen on EU:n laajentumisen aiheuttama Euroopan sisäinen muutto ennen kaikkea idästä länteen. Molempia yhdistää muuttajan halu päästä entistä parempiin olosuhteisiin.

Muuttajat

Välimeren yli tapahtuva muutto Eurooppaan on osa pakolaisvirtaa, pakoa sodan tai muuten heikkojen olosuhteiden tilanteista. YK:n pakolaissovimuksen mukaan pako tapahtuu turvattomista oloista (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus, Geneve 1951). Turvapaikan hakijan taustana ovat epäinhimilliset olosuhteet, joiden perusteella tämä anoo oleskelulupaa. Esimerkiksi Afrikassa pakolaisia vastaanotetaan moninkertaisesti enemmän muissa varsin köyhissä naapurimaissa kuin Euroopassa. Eurooppaan pyrkivät haluavat turvan lisäksi samalla entistä parempia olosuhteita, työtä ja koulutusta, joten vaivalloinen Välimeren ylitys kohti pohjoista on riskin arvoinen, vaikka moni menehtyy tällä matkalla. Etelästä pohjoiseen suuntautuva pakolaisuus on kiihtynyt vuodesta 2014 alkaen.

EU:n jäsenmaiden sisäinen muuttoliike on kahdenlaista. Sitä kiihdytti ensin Schengenin sopimus, jossa poistettiin jäsenmaiden sisäisten rajojen tarkastukset ja siirryttiin passivapauteen. Oleskelua, opiskelua ja työntekoa toisessa maassa helpotettiin. EU:n laajeneminen Itä-Eurooppaan vuoden 2004 laajenemissopimuksen perusteella sai aikaan muuttoryöpyn idästä länteen. Nämä muuttajat ovat olleet erilaisia kuin pakolaismuuttajat, he eivät tule epävakasta oloista, vaan muuton kiihdyttiminä toimivat työ tai opiskelu ja entistä paremmat olosuhteet kotimaata rikkaammista oloista.

Euroopan nettomuuttoluvut alkoivat nousta tämän vuosituhatvuoden alkuvuosina, laskivat vuoden 2010 vaiheilla ja kohosivat uudelleen vuosina

2014 ja 2015 sekä alkuvuodesta 2016. Sen jälkeen nettomuutto on taas hiljentynyt. Tähän on vaikuttanut erityisesti EU:n pakolaispolitiikka, jolla on pyritty hillitsemään Välimeren ylittäjien hakeutumista pohjoisemmaksi (File: Population change component, EU-28, 1960–2015, 2016; Muuttoliikettä ja muuttajia koskevat tilastot 2016). Välimeren yli tulijat keskittyvät muutamaisiin lähtömaihin. Vuoden 2016 tulijoista 76 % tuli yhdeksästä maasta YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n mukaan: Syyrian sodan jaloista 23 %, Afganistanista 12 %, Nigeriasta 10 %, Irakista 8 % ja Eritreasta 6 % sekä näitä vähäisempi osa Norsunluurannikolta, Gambiaasta, Pakistanista ja Senegalista eli yleensäkin Afrikan maista ja Lähi-idästä (Refugees/Migrants Response – Mediterranean 2017). Sodan tai muuten levottomat olot ovat kiihdyttäneet pakenemista Eurooppaan. Turvapaikanhakijoiden suurimmat virrat ovat suuntautuneet Saksaan ja sitten Isoon-Britanniaan. EU-maihin ensi kertaa turvapaikkaa hakeneita oli vuonna 2015 peräti yli miljoona, 1 255 640 henkeä. Saksaan halusi 35 % eli 441 800 mutta seuraavana vuonna enää 280 000, joten huippu oli tällä erää saavutettu. Vuonna 2016 hyväksytyiksi tuli 60 % (Asylum and first time asylum applicants – annual aggregated data 2016).

Euroopan itäisen ja läntisen osan sisäinen muutto oli aluksi suurinta heti laajentamista koskevan sopimuksen jälkeen vuonna 2005 Ison-Britannian ollessa halutuin kohde. Yhdistyneen Kuningaskunnan vuosinettomaahanmuutto vuonna 2015 (lasketuna maaliskuun 1. päivään) oli 330 000. Kymmenen vuotta aiemmin se oli myös huipussaan eli 320 000 henkeä vuonna 2005. Laskentavuonna 2016 maahan muutti 335 000 henkeä, joista EU-maista tuli runsaasti yli puolet eli 189 000.

EU:n 28 jäsenmaasta nettomuuton vastaanottajamaita oli 15 vuonna 2014 ja lähtijämaita 13. EU:n itärajalle lähtömaista sijoittui viisi maata eli Viro, Latvia, Liettua, Puola ja Slovakia, kaakkoon kolme eli Romania, Bulgaria ja Kroatia, etelään neljä eli Kypros, Kreikka, Espanja ja Portugali sekä länsirajalle Irlanti (King ja Lulle 2016). Näistä kahdeksan maata kuului aiemmin Neuvostoliiton valtapiiriin. Liittoutuman purkaututtua itsenäistyneet maat alkoivat pyrkiä EU:n jäseniksi ja sen onnistuttua monet lähtivät etsimään työtä lännestä. Oman lisänsä EU:n sisäiseen muuttoliikkeeseen

toi myös vuonna 2007 alkanut taloudellinen kriisi, joka kosketti ensi vaiheessa rajusti eteläisen Euroopan maita. Moni koulutettu lähti työnhakumatkalle pohjoiseen, aina Suomeenkin asti.

Kira Kosnick (2014) käyttää käsitettä valuva muuttoliike (*liquid migration*) kuvatessaan Euroopan muuttoliikkeitä. Tässä muuttoliikkeessä muuttaja ei tule ensi sijaisesti kansalaiseksi uuteen maahan vaan hän pakenee kotimaan oloja tai etsii työpaikkaa, jota ei löydy omasta maasta, ei ainakaan toivotuilla ehdoilla. Muuttaja asettuu aloilleen toistaiseksi. Toinen jalka on ovenraossa, jotta matka voi tarvittaessa jatkua. On vaikea kiinnittyä uuteen yhteisöön vain tilapäisesti, vielä vaikeampaa tämä on perheelliselle muuttajalle, jonka on sijoitettava lapset kouluun tai päiväkotiin tilapäisesti. Ei voi ajatella, että tämä on meidän uusi kotimme, kun olemme oikeastaan vain matkan päällä. Sen sijaan siirtolaisuudessa ajatellaan muutettavan pysyvästi toisiin olosuhteisiin, kuten suomalaiset tekivät 1800- ja 1900-luvun taitteessa lähtiessään Amerikkaan tai 1960-luvulla Ruotsiin. Tilapäistöihin toiseen maahan muuttava eurooppalainen voi halutessaan palata kotiin, mutta pakolaisen kohtalona voi olla valuva muutto, ellei turvapaikkaa myönnetä.

Vastaanotto

Euroopassa on eletty rauhan aikaa toisen maailmansodan jälkeen lukuun ottamatta Balkanin sotia. Voimakas muuttoliike on aivan viime vuosina ollut horjuttamassa myös eurooppalaisen hyvinvointivaltion perustuksia tai ainakin aiheuttanut niiden uudelleenarviointia. Läntisen ja pohjoisen Euroopan hyvinvointivaltiokonsepti on toisen maailmansodan jälkeisen kehityksen tuote. Sen kehittäminen on perustunut rauhanomaisiin oloihin ja suhteellisen homogeeniseen väestöön, jonka enemmistö osallistuu aktiivisesti työelämään. Yhteisillä resursseilla voidaan turvata yhteiskunnan jäsenten hyvinvointi sosiaalisten riskien sattuessa kohdalle. Yhteisyyteen nojaava ajattelu lähtee siitä, ettei yhteiskunnassa ole ylittämättömiä kulttuurisia, sosiaalisia tai taloudellisia raja-aitoja. Myöhemmin kehitellyn Euroopan unioninkin ajatuksena on se, että jäsenmaat ovat niin homogeenisia luonteeltaan, että ne pystyvät sopimaan yhteisistä pelisäännöistä. 1980-luvun taloudellista nousua

seurasi kuitenkin taloudellinen epävakaus ja sen myötä kansalaisten eriarvoistumiskehityksen uusi aalto (Koskiaho 2016b). Tähän rakoon on muuttoliikkeen voimistuminen tuonut oman lisänsä. Toisaalta muuttajista saadaan uutta nuorta työvoimaa ja toisaalta heidän ylläpitonsa tuo taloudellisia ja kulttuurisia ongelmia. Pakolaisten työttömyys kestää yleensä pitkään ja sopeutuminen uuteen ympäristöön vaatii lisäresursseja.

Tulevaisuuden konflikteja ovat kiihdyttämässä myös ekologiset tekijät. Erityisesti Afrikan kuivuuden pelätään aiheuttavan suuren väestövyöryn eli ympäristöpakolaisuuden pohjoisiin maapallon osiin sotien aiheuttaman kansainvaelluksen lisäksi.

Kansakunnista on tullut viime vuosikymmeninä taloudellisesti keskenään kilpailevia yksikköjä ja EU:sta muiden talousalueiden kanssa kilpaileva yhteisö. Myös kansalaisten on oltava valmiita kilpailemaan keskenään eri tavoin. Vakavin mikrotason kilpailu käydään työpaikoista, toinen kohdistuu palveluihin, joita hyvinvointivaltion piti taata jäsenilleen. Hyvinvointivaltion laajenemisen ja taloudellisen kasvun ajasta on siirrytty mentaalisesti taloudellisen niukkuuden aikaan, jolloin yhteistä hyvää ei jaeta enää kauhalla vaan lusikalla. Niukkuudessa on voittajansa ja häviäjänsä. Kilpailussa menestyvät heikoimmin köyhät, työttömät ja muuten syrjäytyneet yhteiskunnan jäsenet. Sosiaalisen epätasa-arvon ja syrjäytyneisyyden yhtäläiset tunnusmerkit ovat nähtävissä siirryttäessä jäsenvaltiosta toiseen. Pakolaisvirta koetaan välittömiä resursseja vaativaksi lisätekiäjäksi niukkuusyhteiskunnassa. Tämä seikka ei tiedä hyvää uusille tulijoille. Eurooppalainen hyvinvointivaltio ei olekaan enää kaikkien sosiaalinen oikeus. Keskustellaan siitä, pitääkö myös tulijoille suoda kaikki se, mikä on ”meidän”. Suomessakin rakennetaan pakolaisille ”toista hyvinvointivaltiota” omine sääntöineen, vaikka tästä ei mitään periaatteellista päätöstä olisikaan.

EU-sääntöjä laadittaessa ei ole tarkkaan harkittu, mitä uusien tulijoiden, erityisesti pakolaismasojen, muutto merkitsee tulomaan kansalaisten kannalta, kansalaisyhteiskunnalle. Viimeaikainen populististen puolueiden nousu vastustamaan maahanmuuttoa on osoitus siitä, että muuttoliikkeen seurauksiin ei ole suhtauduttu tarpeeksi vakavasti mahdollisia seurauksia ennakoiden.

Tähän asti vaikuttavin esimerkki tästä on brittien Brexit-äänestykseen kesällä 2016 johtanut kehitys. Siinä yhdistyivät EU:n sisäisen muuttoliikkeen seuraukset ja yleinen EU-vastaisuus (Koskiahio 2016a). Niissä osissa maata, missä EU-vastaisuus oli suuren enemmistön linja, itäeurooppalaiset oli otettu vastaan kymmenen vuotta aiemmin tervetulleena työvoimana, esimerkiksi pelloille ja elintarviketeollisuuteen. Vasta ajan myötä vanhat asukkaat havaitsivatkin, etteivät tulijat aikoneetkaan lähteä takaisin kotiinsa vaan olivat asettuneet paikoin hallitsevaksi osaksi paikkakuntien elinkeinoelämää.

Entisiin solidaarisuutta hehkuttaneisiin hyvinvointivaltioihin syntyy muuttajien jäädessä osaksi yhteisöä kulttuurisia sääntöjä, joissa eri väestöryhmiä kohdellaan eri tavoin. Maahanmuuttajat luokitellaan omaksi ryhmäkseen ja vakinaiset asukkaat omakseen. Ryhmät eriytyvät toisistaan kielellisesti, koulutuksellisesti ja sukupolvisesti sekä asuinpaikkansa mukaan. Ryhmien integroimisesta toisiinsa tulee uusi yhteiskunnallinen kysymys. Toinen maailmansota aiheutti edellisen keran Euroopassa tällaisen suuren jako-ongelman. Moni Karjalan evakkokin koki kovia siirryttyään läntiseen Suomeen, erityisesti jos hän poikkesi uskonnoltaan, kieleltään ja tavoiltaan suuresti uusista naapureistaan. Viranomaismääräyksiin evakoille jaettiin sodan jälkeen niukkuudessa jäljellä ollutta yhteistä hyvää. 1960-luvun suuressa muutossa taas suomalaiset muuttivat suurin joukoin Ruotsiin. Sopeutumisprosessissa olivat osallisina myös muut eli etelästä, kuten Turkista tai Pakistanista, tulleet maahanmuuttajat suomalaisten lisäksi. Sittem tapahtui vietnamilaisten ja chileläisten muutto Eurooppaan. Ranskassa ja Isossa-Britanniassa taas entisten siirtomaiden kansalaisilla on ollut erivapauksia matkustaa entiseen emämaahansa ja työkennellä siellä.

Tämän hetken muutossa on pulpahtanut esiin rasmin ongelma. Viimeksi rasismi oli voimallisesti läsnä Euroopassa 1930-luvulla. Suomessakin on meilläkin oikeudenkäyntejä, joissa muuttajiin, erityisesti pakolaisiin, suuntautuvia vihapuheita ja -tekoja joudutaan pohtimaan. Myös Euroopan sisäinen muuttoliike on nostanut vastaanottajamaissa esiin eriasteista vieraantuneisuutta tulijoita kohtaan, näkyvimpänä esimerkkinä juuri brittien Brexit. Vaa-

lit saivat aikaan erityisen Brexit-politiikan (Theresa May's Brexit speech in full 2017).

Uudet tulijat eurooppalaisessa hyvinvointivaltiossa

Kun idästä länteen suuntautuva sisäinen muutto alkoi kymmenisen vuotta sitten, kysyttiin, horjuuko Euroopan sisäinen yhteisyys, jos muuttoliike kasvaa (Alesina ja Claeser 2004, 181). Sama kysymys on esillä taas tänään. Brittien Brexit-kannatus oli viime kesän vaaleissa suhteellisesti suurinta ikääntyneessä väestössä, joka pyrki säilyttämään kotikontunsa brittiläisenä. Itäeurooppalaisten ja heidän vanavedessään tulleiden aasialaisten pelättään ottavan kokonaan oman paikkakunnan elinkeinoelämän hallintaansa näillä kuningattaren vankoilta kannattajapaikkakunnilla (Koskiahio 2016a).

Lamauttaako sosiaalinen heterogeenisyys myös hyvinvointivaltion legitimitetin, kysyivät tutkijat Wim van Oorschot ja Wilfred Uunk (2007) kymmenen vuotta sitten. Kulttuurinen erilaisuus saattaa sosiaalista asukkaita myös ymmärtämään toisenlaisia ihmisiä eikä vain lisää mielipiteitä uhkakuvista, he toteavat. Erityisesti eurooppalaisissa sosiaalidemokratian pitkään hallitsemisissa maissa korostetaan yhtäläisten sosiaalisten oikeuksien suomista myös maahantulijoille. Konservatiivit ja liberaalit ovat tässä suhteessa pidättyvämpiä. Koulutetut ihmiset näyttävät olevan suvaitsevampia tulijoita kohtaan kuin vähemmän koulutetut. Hyvinvointivaltio voi säilyä mielikuviissa, vaikka väestö tuleekin heterogeenisemmaksi ja eri kulttuurit nousevat esille, mikäli yhteisössä on konsensushenkisyttä ja suositaan neuvottelevaa kulttuuria, tutkijat toteavat.

Jørgen Goul Andersen arvioi, että on kuitenkin helpompi ottaa maahan uusia tulokkaita valmiiseen hyvinvointijärjestelmään kuin ruveta rakentamaan tätä hyvin heterogeenisessä ja jakoihin perustuvassa yhteiskunnassa (Andersen 2006). Ollaan hyvinvointivaltiollisen sosiaalipolitiikan ydinkysymyksissä: Miten ratkaistaan kaikkien yhtäläiset oikeudet mutta samalla pystytään ottamaan huomioon maahanmuuttajien myös toisistaan poikkeavat erityiset tarpeet ja olosuhteet? Sosiaalipolitiikanhan tulisi olla sensitiivistä uusille vaateille (Banting 1998). Viime vuosina tähän

ongelmaan on keksitty ratkaisuna valinnanvapaus eli yritetään saada erilaiset palvelujärjestelmät taipumaan siten, että palveluiden käyttäjillä itsellään on sananvalta siitä, minkälaista palvelua ja missä hän tarvitsee ja haluaa käyttää. Erilaisin sosiaalivakuutuksin voidaan myös toteuttaa valinnanvapautta. Voidaan kuitenkin kysyä, ovatko maahanmuuttajat sellaisessa asemassa, että he kykenevät tekemään valintoja uudessa järjestelmässä. He tarvitsisivat

siihen ainakin sopeutumisaikaa ja pätevän ”brokerin” eli asiaa tuntevan avustajan apua selviytyäkseen hyvinvointivaltioissa viidakossa.

Kun hyvinvointivaltion takana on ollut myös ajatus poistaa mahdollisuuksien eroja, erityisesti sosiaalitaloudellisia eroja, eri yhteiskuntaryhmien väliltä, niin maahantulijoiden, erityisesti pakolaisten suuret määrät tuovat agendalle uuden ongelman, poissulkemisen harjoittamisen. Erilaisten mahdollisuuksien sulkeminen pois saattaa maahanmuuttajien osalta vaikuttaa vakavasti myös yhteisen hyvinvointivaltioymmärryksen horjumiseen. Tätä uumoiltiin jo 1980- ja 1990-luvulla (Kitshelt 1995, 270 ja Freeman 1986, 61).

Hyvinvointivaltioidea on kehittynyt toisen maailmansodan jälkeen ilman, että siinä on käsitelty rasistisia ja etnisiä kysymyksiä, vaikka takana oli 1930-luvun ihmisryhmien jakoja suosiva politiikka. John Myles ja Sebastian St-Arnaud ennakoivatkin vuonna 2006, että tästä ongelmakokonaisuudesta syntyy Eurooppaan vähitellen poliittinen kysymys ja uhka hyvinvointivaltioideaalille. He uumoilivat oikeistopopulististen puolueiden ottavan voimallisesti tämän aihepiirin esille, ja tällä seikalla tulee jo sinänsä olemaan korroosiovaikutuksia itse hyvinvointivaltiolle. Jotta näin ei kävisi, olisi tarpeen, että maahantulijat pystyttäisiin integroimaan uuteen yhteiskuntaan mahdollisimman hyvin niin taloudellisesti kuin poliittisesti. Tämä taas edellyttää ennen kaikkea työmarkkinainstituutioiden ja maahantulopolitiikkaa säätelevien instituutioiden sekä itse maahanmuuttajien yhteistoimintaa. Tämän pitäisi olla yhteiskuntapolitiikan keskiössä, arvioivat Myles ja St-Arnaud.

Erilaisten mahdollisuuksien sulkeminen pois saattaa maahanmuuttajien osalta vaikuttaa vakavasti myös yhteisen hyvinvointivaltioymmärryksen horjumiseen.

Monet muutkin tutkijat näkevät, että mahdollisimman tehokas yhteistoiminta ja integrointi ovat ainoa tie hoitaa maahanmuuttajien kysymystä. Osa eurooppalaisista maista pyrkii kuitenkin palauttamaan turvapaikanhakijoiden enemmistön takaisin

kotimaahansa ja valikoimaan vain sopivimmat tai eniten turvaa tarvitsevat. Syyskuussa 2016 Tanska teki päätöksen, että se ei ota enää kiintiöpakolaisia Etelä-Euroopan pakolaisleireiltä maahansa ja Suomikin

on puolittanut kiintiönsä 750 henkeen. Mitä useampia tulijoita on integroitava maahan yhtä aikaa, sitä vaivalloisempaa ja kustannuksia kysyvää se on. Kansainväliset sopimukset ovat löyhiä ja EU:sta puuttuu edelleen kokonaisvaltainen pakolaispolitiikan suunnitelma, joka menisi pitemmälle kuin tulijoiden rajoittamiseen. Sitä ei siten ole myöskään jäsenmailla – ovathan maat tässä kysymyksessä hyvin riippuvaisia toisistaan.

Monikulttuurisen kansallisuuden mahdollisuus

Saksalainen tutkija Will Kymlicka totesi vuonna 2015, että koko sodanjälkeinen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden projekti on tukeutunut kansalliseen solidaarisuuteen ja yhteiseen identiteettiin. Nyt muuttoliikkeen rajuus pakottaa eurooppalaiset valtiot kuitenkin tekemään valintaa solidaarisuuden ja erilaisuuden välillä. Kymlicka kehittää integraatiolle sopivaa muotoa ja päätyy monikulttuuriseen kansalliseen solidaarisuuteen eli monikulttuuriseen hyvinvointivaltioon. Tämä olisi vastakohta kahdelle muulle kehitystendenssille eli uusliberaalille monikulttuurisuudelle ja hyvinvointisovinismille. Edellinen perustuu pääomien ja työvoiman liikkuvuudelle ja erilaisuudelle. Jälkimmäiselle on tyypillistä yltiökansallismielisyys, joka edistää kansallista solidaarisuutta maahanmuuttajien ja enemmistöjen kustannuksella. Kymlickan mukaan tarvitaan inklusiivista solidaarisuutta, jonka perustana on monikulttuurinen kansallisuus (*nationhood*).

Yhdysvallat on esimerkki monikulttuurisesta kansallisuudesta, jonka yhteiskuntamuodon ainekset on noudeutu Euroopasta ja pantu sitten yhteen

omaksi kokonaisuudekseen. Yhteinen kieli on otettu Euroopasta briteiltä, vaikka aluksi ehdolla yhteiseksi kieleksi oli myös saksa. Valkoisen englannin kielisen enemmistön asema on alkanut vähitellen menettää ylivoimaansa. Kalifornian espanjankielisen enemmistön lisäksi Floridassakin valkoinen väestö muodostaa enää vain puolet asukkaista. Monikulttuurisuus on edennyt uuteen vaiheeseen. Ehkä tämä seikka heijastui osaltaan myös Yhdysvaltojen presidentinvaalien ongelmiin vuonna 2016.

Euroopassa ollaan kehittelemässä uutta monikulttuurisuutta. Kymlickan mukaan monikulttuurisuus ei tosielämässä yleensä voi toteutua kokonaan, vaan se jää osittaiseksi. Monikulttuurisessa kansallisuudessa maahantulijat nähdään sekä vakinaisina asukkaina että tulevaisuuden kansalaisina, ideaaleina ovat monikulttuurisuus, kansallinen solidaarisuus ja hyvinvointivaltio, hän toteaa. Inklusiivisessa solidaarisuudessa pyritään vahvistamaan uusien kansalaisten identiteettiä. Transnationalismin positiivinen tulkinta sisältäisi mahdollisuuden yhdistää muuttajan vanhan ja uuden kotimaan erilaisia puolia ja hyötyä tästä moninaisuudesta (Castles 2003).

Kymlicka korostaa, että solidaarisuudella on edelleen keskeinen merkitys yhteiskunnassa, vaikka monet yhteiskuntateorian kehittäjät ovatkin sysäämässä sitä sivuun. Onkin suuri vaara, ettei uudenlaista kansallista solidaarisuutta saada ainakaan lyhyellä aikavälillä syntymään. Hyvinvointivaltio voi nopeastikin hajota ryhmäkuntien omiksi institutionaaliksi järjestelyiksi. Tällainen tilanne sopii Kymlickan monikulttuurisen kansallisuuden toiseen vastapooliin eli uusliberaaliin monikulttuurisuuteen, joka ammentaa voimansa uusliberaalista talousopista. Sen taloudellisen hyödyn markkina-ajattelu on jo nyt ulotettu aloille, joilla sillä ei aiemmin juuri ollut jalansijaa, kuten julkisiin palveluihin Euroopassa ja myös Pohjoismaissa.

Vuoden 2007 jälkeinen taloudellinen kriisi on saattanut eurooppalaiset taloustieteilijät kehittämään entistä innokkaammin uusliberalismille erilaisia täydennyskeinoja, jotta voitaisiin saada vauhtia talouteen. Yksi näistä on työvoiman aktiivointi, saksalaisittain ”Fordern und fördern” -periaate eli porkkanaa ja keppiä, jos työntekijään ei saada muuten tarpeeksi vauhtia. Tähän liittyy laajempina keinovalikoimana sosiaalisten investoin-

tien periaate eli ajatus siitä, että tuetaan sellaista sosiaalista ”hyvää”, joka tuottaa aktiivisia kansalaisia. Näitä keinoja ovat ennen kaikkea päivähoito ja koulutus eli nuoren polven kasvattaminen kunnon kansalaisiksi.

Jacob Hacker esittää uusliberalismin vastapainoksi uutta tasausajattelua perinteisen jaksotuksen, kuten sosiaalisten etuuksien jakamisen, sijasta eli etukäteen tapahtuvaa jakamista, ensijako, predistributiota. Sen avulla markkinoiden toiminnan aiheuttamat ”jakovirheet” voitaisiin korjata ja kaventaa taloudellisen eliitin etumatkaa muuhun väestöön (Hacker 2011). Tämä ajatus otti tulta myös brittien Labour-puolueessa konservatiivien hallituskauden aikana ja se on levinnyt myös Suomen sosiaalidemokraattisiin piireihin (Penny 2016).

Kun pakolaisvirrat kasvoivat Euroopassa ja eurooppalaisten sisäinen muuttoliike eli työperäinen muutto lisääntyi, taloustieteilijät alkoivat nähdä maahantulihoissa myös pelastuksen. Uusista tulijoista saadaan uutta virtaa taloudellisesti näivettyvälle Euroopalle. Heistä voidaan kouluttaa uusia innokkaita työntekijöitä ja kansalaisia. Maahanmuuttajista osa sopiikin tähän tarkoitukseen varsin hyvin eli jo valmiiksi aktiiviset, nuoret ja koulutetut henkilöt. Suurin osa muualta kuin Euroopan maista tulevasta muodostaa ryhmän, jossa kulttuuriset erot uuteen elämään ovat suuret, koulutus ja kielitaito ovat vähäisiä, ja vaivana ovat erityisesti psyykkiset traumat. Stefan Svallforsin toimittamassa teoksessa painotetaan sitä, että syrjäytymisvaarassa oleviin maahanmuuttajiin tulee kohdistaa erityistehokkaita keinoja yleisten hyvinvointipalvelujen ja -etuuksien tarjoamisen lisäksi eli tehostettua hyvinvointivaltiollista toimintaa poissulkemisen sijasta. Kulttuurin sisälle suuntautuva integroiminen on sosiaalista tasa-arvoa korostavaa toimintaa (Svallfors toim. 2012).

Suurinta osaa pakolaisista on tarkasteltava ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Heidän oikeuksistaan jäädä maahan kiistellään muita enemmän. Syrjäytymisen vaara on suuri. Juuri näitä henkilöitä pitäisi kaiketi kohdella Kymlickan kriteerein inklusiivisesti, jotta monikulttuurinen kansalaisuus toteutuisi. Periaatteessa tämän pitäisi olla mahdollista (Kymlicka ja Banting 2006). Käytännössä sopeutuminen on kuitenkin hidasta

ja sen vuoksi kulttuurisesti hyvin poikkeavat tulokkaat helposti eristäytyvät omiksi getoikseen tai heidät sysätään niihin maahantulopoliitilla, jolloin inklusiivisuus ei toteudu.

Suomessa pitäisikin huolellisesti analysoida eri tutkimuksin tapauksia ja olosuhteita, joissa inklusiivisuus on toteutunut hyvin, kuten Suomen ruotsalaisseuduilla Närpiön kasvihuoneviljelyn piiriin integroituneita ja Raaseporin eri palveluelinkeinoihin sopeutuneita Lähi-idän maahanmuuttajia sekä jo aiemmin eli Vietnamin sodan jälkeen Suomeen, kaiketi lähinnä Etelä-Suomeen, muuttaneita vietnamilaisia pakolaisia. Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet sulautumiseen uuteen yhteiskuntaan ja mitä ohjeita näillä henkilöillä olisi nykyisen maahanmuuttajatilanteen ratkaisua varten? Minkälaisiin olosuhteisiin maahanmuuttajia, erityisesti pakolaisia, pitäisi sijoittaa? Onko joillakin alueilla enemmän mahdollisuuksia rakentaa paikallista monikulttuurista kansallisuutta kuin toisilla? Miten hyvinvointivaltion jo nyt käynnissä olevat su-pistamistoimet vaikuttavat maahanmuuttajien integroitumiseen suomalaisen yhteiskuntaan? Mitä näissä muutoksissa pitäisi ottaa huomioon, jotta voitaisiin saavuttaa monikulttuurista inklusiota eikä syrjäyttää tahattomasti tulijoita uudesta yhteiskunnastaan? Maahanmuutto tuo uusia haasteita hyvinvointivaltiolle. Sen purkamisen sijasta alkaa näyttää tärkeältä rakentaa hyvinvointivaltio uudelleen ajan vaatimin uusin perustein.

Kirjallisuus

- Alesina, Alberto F. ja Glaeser, Edward L. (2004) *Fighting Poverty in the U.S. and Europe*. Oxford University Press.
- Andersen, Jørgen Goul (2006) Immigration and the Legitimacy of the Scandinavian Welfare State: Some Preliminary Danish Findings. Aalborg University. *AMID Working Paper Series* 53/2006. http://www.amid.dk/pub/papers/AMID_53-2006_Jorgen_Goul_Andersen.pdf
- Asylum and first time asylum applicants – annual aggregated data* (2016). Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=tps00191&plugin=1>
- Banting, Keith (1998) *The Past Speaks to the Future: Lessons from the Postwar Social Union*. Teoksessa Lazar, Harvey (toim.) *Canada: the State of the Federation 1997: Non-Constitutional Renewal*. Institute for Intergovernmental Relations.
- Castles, Stephen (2003) *Migrant Settlement, Transnational Communities and State Region*. Teoksessa Irelade, Robyn Rae ym. (toim.) *Migration in the Asia Pacific: Population, Settlement and Citizenship Issues*. Edward Elgar.
- File: *Population change by component* (annual crude rates), EU-28, 1960–2015 (*) (per 1 000 persons) YB16.png (2016). [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_change_by_component_\(annual_crude_rates\)_EU-28_1960%E2%80%932015_\(%C2%B9\)_\(per_1_000_persons\)_YB16.png&oldid=299203](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_change_by_component_(annual_crude_rates)_EU-28_1960%E2%80%932015_(%C2%B9)_(per_1_000_persons)_YB16.png&oldid=299203)
- Freeman, Gary P. (1986) Migration and the Political Economy of the Welfare State. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science: From Foreign Workers to Settlers? Transnational Migration and the Emergence of New Minorities*. Vol. 485. May, 1986.
- Hacker, Jacob S. (2011) The institutional foundations of middle-class democracy. *Policy network* 6 May 2011. http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=3998&title=The+institutional+foundations+of+middle-class+democracy
- King, Russell ja Lulle, Aija (2016) *Research on Migration: Facing Realities and Maximising Opportunities*. A Policy Review. European Commission. https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/ki-04-15-841_en_n.pdf
- Kitschelt, Herbert (1995) *The Radical Right in Western Europe: a Comparative Analysis*. University of Michigan Press.
- Koskiah, Briitta (2016a) Britit matkalla Big Society -ohjelmasta Brexiitiin. *Alusta! Tampereen yliopisto* 8.9.2016. <http://alusta.uta.fi/artikkelit/2016/08/09/big-society-ohjelmasta-brexiitiin.html>
- Koskiah, Briitta (2016b) Erojen yhteiskunta nykysosiaalipoliittikan ongelmana. *Tieteessä tapahtuu* 1/2016, 9–18. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/55431>
- Kosnick, Kira (2014) Final Remarks to the Midterm Conference of ESA-RN 35 Sociology of Migration. *Contested Migration Regimes: European Perspectives and Beyond*. Frankfurt/Main, 13–14 November 2014. <http://www.europeansociology.org/docs/RNs/RN35/Final%20Remarks.pdf>
- Kymlicka, Will (2015) Solidarity in diverse societies: beyond neoliberal multiculturalism and welfare chauvinism. *Comparative Migration Studies* 2015.3:17. <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-015-0017-4>
- Kymlicka, Will ja Banting, Keith (2006) Immigration, Multiculturalism, and the Welfare State. *Ethics and International Affairs* 20: 281–304.
- Muuttoliikettä ja muuttajia koskevat tilastot* (2016). Eurostat. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/fi
- Myles, John ja St Arnaud, Sébastien (2006) Population diversity, multiculturalism, and the welfare state: Should welfare state theory be revised? Teoksessa Banting, Keith ja Kymlicka, Will (eds.) *Multiculturalism and the Welfare State: Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*. Oxford University Press.
- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus*, Geneve 1951. *Finlex* 77/1968. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2
- Penny, Kaisa (2016) Tulonsiirroista tulonjakoon, uudelleenjaosta ensijakoon. *Impulseja*. Syyskuu 2016. Kalevi Sorsa Säätiö. <http://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2016/09/Kaisa-Penny-Impulseja-1.pdf>
- Refugees/Migrants Response – Mediterranean* (2017) UNHCR. dataunhcr.org/mediterranean/regional/php
- Svallfors, Stefan toim. (2012) *Contested Welfare States: Welfare Attitudes*. Stanford University Press.
- Theresa May's Brexit speech in full (2017). *The Telegraph* 17.1.2017. <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/17/theresa-mays-brexit-speech-full/>
- Van Oorschot, Wim ja Uunk, Wilfred (2007) Multi-level determinants of the public's informal solidarity towards immigrants in European welfare states. Teoksessa Mau, Steffen ja Veghte, Benjamin (toim.) *Social justice, legitimacy and the welfare state*. Ashgate.

(Internet-lähteet luettu tammikuussa 2017.)

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston sosiaalipoliittikan professori (emerita). briitta.koskiah(at)uta.fi